

Paulina Jabłońska

Przesłanki warunkowego przedterminowego zwolnienia

Warszawskie Studia Pastoralne 22, 345-361

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

PAULINA JABŁOŃSKA

PRZESŁANKI WARUNKOWEGO PRZEDTERMINOWEGO ZWOLNIENIA

The conditions for parole

Wstęp

Przyjmuje się, że powstanie instytucji warunkowego przedterminowego zwolnienia powstało wraz ze stosowaniem łaski przez króla wobec skazanych na karę śmierci w XIV w. w Anglii.

Ostatecznie instytucja ta ukształtowała się w XVIII w., kiedy to angielski gubernator kolonii zamorskich „otrzymał prawo zwolnienia od kary skazanego, który dobrze się prowadził oraz wykonywał zleconą mu pracę. Przy zwolnieniu można było nałożyć obowiązki”.¹

W literaturze na całym świecie toczyły się spory o istotę warunkowego przedterminowego zwolnienia. Zakładano, że jest ono formą ulaskawienia, darowania części kary w nagrodę, sposobem modyfikacji kary, ustalenia jej ostatecznej wielkości, formą łagodzenia surowości prawa. Utrzymywano, że pozwala indywidualizować karę, korygować wymiar sprawiedliwości. Można powiedzieć, że warunkowe zwolnienie prze-

---

¹ M. Ryba, *Warunkowe zwolnienie w polskim prawie karnym*, Warszawa 1966.

ciwdziała przygnębieniu więźniów, apatii, otępieniu, dodaje otuchy oraz wzmacnia energię. Służy także utrzymywaniu dyscypliny w więzieniu oraz zaoszczędza kosztów.

Warunkowe przedterminowe zwolnienie od odbycia części kary pozbawienia wolności nie jest probacją w sensie ścisłym, gdyż nie stanowi środka reakcji na przestępstwo związanego z poddaniem sprawcy próbie². Zalicza się jednak do środków probacyjnych ze względu na warunkowy charakter zwolnienia, poddaniu zwolnionego próbie i dozorowi kuratorskiemu oraz uzależnieniu skutków prawnych od przebiegu i wyników próby³. Warunkowe przedterminowe zwolnienie jest instytucją prawa karnego materialnego (art.77-82) i wykonawczego (art.159-163). Warunkowe zwolnienie związane jest z wykonaniem kary, która rządzić się musi innymi dyrektywami niż samo orzeczenie o wymiarze kary. Artykuł 67 kodeksu karnego wykonawczego stanowiący cel wykonania kary przyjmuje aby nastąpiło wzbudzenie w skazanym woli współdziałania w kształtowaniu jego społecznie pożądaných postaw, w szczególności poczucia odpowiedzialności oraz potrzeby przestrzegania porządku prawnego i tym samym powstrzymywania się od powrotu do przestępstwa⁴. Chodzi więc o cel indywidualno-prewencyjny. Orzeczenie warunkowego zwolnienia jest fakultatywne, a podstawą jego zastosowania jest spełnienie przez skazanego wielu warunków.⁵

---

² W. Wróbel, A. Zoll, *Polskie prawo karne część ogólna*, Kraków 2010r., s.472.

³ A. Marek, *Prawo karne w pytaniach i odpowiedziach*, wyd. VIII, Toruń 2007 r., s.204.

⁴ M. Mozgawa, *Kodeks karny. Praktyczny komentarz*, wyd.3, Warszawa 2010r., s.185.

⁵ Postanowienie SA we Wrocławiu z z 31 stycznia 2007 r., II AKz w 1238/06, KZS 2008, nr 2, poz.61.

Materialne przesłanki warunkowego przedterminowego zwolnienia

Materialną przesłanką warunkowego przedterminowego zwolnienia z odbycia reszty kary jest dodatnia prognoza kryminologiczna, pojmowana w kategoriach uzasadnionego przekonania, że sprawca nie popełni ponownie przestępstwa⁶. Istotą każdej prognozy, a więc i kryminologicznej, jest brak pewności, co do zaistnienia określonych zdarzeń lub zjawisk. Warto sobie uświadomić, że pewność, co do tego, iż dana osoba nie popełni czynu zabronionego nie istnieje. Przyszłe postępowanie człowieka jest uzależnione od wielu okoliczności natury indywidualnej (endogennych) i społecznej (egzogennych), których wystąpienie i siła wpływu nie dadzą się przewidzieć w sposób pewny. Sąd Apelacyjny w Lublinie zwraca uwagę na to, że: „O udzieleniu warunkowego zwolnienia decyduje pozytywna prognoza społeczno-kryminologiczna, nie zaś prognoza penitencjarna. Prognozę społeczno-kryminologiczną formułuje zaś sąd penitencjarny, w oparciu o okoliczności wymienione w art.77§1 k.k., i nie jest związany w tym zakresie stanowiskiem jednostki penitencjarnej”⁷.

Ujęte w art.77§1 kk materialne podstawy omawianej instytucji pozwalają na warunkowe zwolnienie skazanego na karę pozbawienia wolności „tylko wówczas”, gdy jego postawa, właściwości i warunki osobiste, sposób życia przed popełnieniem przestępstwa, okoliczności jego popełnienia oraz zachowanie po popełnieniu przestępstwa i w czasie odbywania kary

---

⁶ M. Mozgawa, *Kodeks karny. Praktyczny komentarz*, wyd.3, Warszawa 2010 r., s.185.

⁷ Postanowienie SA w Lublinie z 12 sierpnia 2009r., AKzW 688/09, Lex nr 524006.

uzasadniają przekonanie, iż skazany będzie przestrzegał porządku prawnego.⁸ W odróżnieniu od poprzednio obowiązującego stanu prawnego (kodeks karny z 1969 r. art. 90), odrzucone zostało wymaganie, by sąd decydujący o warunkowym zwolnieniu, badał także osiągnięcie celów kary po częściowym jej wykonaniu. Tym samym, osiągnięcie celów w zakresie społecznego oddziaływania kary (prewencja generalna) nie stanowi już przesłanki stosowania tej instytucji. Konstrukcja przepisu wyraźnie eksponuje to, co się tyczy samego skazanego, a nie przedmiotowej strony przestępstwa.⁹

Zasadnicze zmiany warunkowego przedterminowego zwolnienia w stosunku do dawnego kodeksu karnego to:

1. rezygnacja z warunku, by „mimo niewykonania kary w całości jej cele zostały osiągnięte”;
2. wprowadzenie nowej przesłanki „postawy skazanego”, która nakazuje dokładniejsze poznanie skazanego przez administrację zakładu karnego i sądu penitencjarnego;
3. wprowadzenie zmiany słowotwórczej uzasadnienia „przypuszczenia” na „przekonanie” – postuluje, by organ orzekający był całkowicie pewien, że zastosowanie warunkowego przedterminowego zwolnienia będzie słuszne.¹⁰

Dokonane zmiany uważa się za słuszne, gdyż wykonanie kary pozbawienia wolności ma na celu resocjalizację, a ta w warunkach izolacji penitencjarnej rzadko jest osiągalną. Warunkowe zwolnienie jest, więc instytucją spełniającą funkcję wychowawczą oraz stanowi akt humanitaryzmu skierowany do skazanego. Wymaganie spełnienia celów kary dawało pod-

---

⁸ M. Mozgawa, *Kodeks karny. Praktyczny komentarz*, wyd.3, Warszawa 2010 r., s.185.

⁹ A. Zoll, *Kodeks karny. Część ogólna komentarz*, t.I, Warszawa 2007r., s.881.

¹⁰ tamże., s.881,882.

stawę do przenoszenia na grunt wykonania kary i orzekania o warunkowym zwolnieniu także kryteriów prewencji ogólnej, która należy do celów kary. „Było to sprzeczne z istotą instytucji warunkowego zwolnienia, która od jej powstania (system progresywny) oparta jest na racjonalizacji indywidualno-prewencyjnej”¹¹. Należy więc podzielić pogląd Sądu Apelacyjnego w Warszawie, że „Warunek spełnienia celów kary związanych z prewencją generalną nie należy już do kręgu przesłanek warunkowego przedterminowego zwolnienia. Jego udzielenie uzależnione jest od przekonania sądu o pozytywnej prognozie kryminologicznej, co do osoby skazanego”¹².

Tak jednoznacznie i wprost wyrażony pogląd, co do wykładni art. 77§1 kk nie występuje w publikowanych orzeczeniach innych sądów apelacyjnych. Orzecznictwo to dowodzi jednak, że w praktyce sądów penitencjarnych nie zawsze dostrzegane jest, że prewencja ogólna wyeliminowana została z podstaw warunkowego zwolnienia z reszty kary pozbawienia wolności. Słusznie zauważył Sąd Apelacyjny w Krakowie, że: „Ogólnoprewencyjne cele kary, w tym względ na jej społeczne oddziaływanie, są uwzględnione przy oznaczeniu wymiaru kary, a między innymi przez ustalenie warunków zwolnienia surowszych od zasadniczo przewidzianych ustawą (np. 77§ kk). Nie mają one znaczenia w orzekaniu o przedterminowym zwolnieniu z kary pozbawienia wolności, które kieruje się jedynie celami penitencjarnymi (np. 77§1 kk). Charakter przestępstwa i sposób działania sprawcy mają przy tym znaczenie o tyle tylko, że ujawniając cechy osobowości sprawcy, wskazują zakres badania jego poprawy w trakcie odbywania kary”¹³.

¹¹ A. Marek, *Komentarz do kodeksu karnego*, Warszawa 2010 r., s. 242.

¹² Postanowienie SA w Warszawie z 6.10.1998 r., II AKz 14/98, KZS 1998, nr.3, poz.28.

¹³ Postanowienie SA z dnia 29.10.1999 r. – II AKz 441/99, KZS 1999, Nr 10(106), poz.43.

Udzielając aprobaty wyrażonemu pogładowi w tym postanowieniu, zauważyć wypada, że ustawa nie operuje pojęciami „charakter przestępstwa i sposób działania sprawcy” oraz „cechy osobowości sprawcy”. Tylko w sposób dorozumiany można przyjąć, że pojęcia te użyte zostały zamiast ustawowo określonych przesłanek prognozowania. Prawnomaterialny charakter przepisu art.77§1 kk zwraca uwagę, aby odwołanie się do jego treści było wystarczająco precyzyjne i nie wywoływało wątpliwości.

Opisany powyżej komentarz odnieść można również do innego postanowienia Sądu Apelacyjnego w Krakowie, w którym czytamy: „Pozytywna prognoza kryminalna, warunkująca udzielenie przedterminowego zwolnienia z odbycia reszty kary pozbawienia wolności, wynika nie tylko z zachowania się skazanego w trakcie odbywania kary, ale i cech osobowości, które przejawiał, popełniając przestępstwo. Dla ustalenia ich nie wystarczy sama kwalifikacja prawna przestępstwa; niezbędne jest rozważyć treść materialną przestępstwa, a w szczególności elementy strony podmiotowej przestępstwa i czynności wykonawcze skazanego”.¹⁴

Także w tym cytowanym postanowieniu nie zostały uwzględnione rygory języka prawnego i prawniczego, co może doprowadzić do wątpliwości czy sąd prawidłowo interpretuje treść art.77§1 kk. Wymóg przestrzegania tych rygorów wynika w szczególności z ogólnych zasad stosowania prawa. Nie można też nie brać pod uwagę tego, że adresatem treści orzeczenia jest skazany, dla którego takie określenia jak „treść materialna przestępstwa”, elementy strony podmiotowej przestępstwa” oraz „czynności wykonawcze skazanego” mogą być kompletnie niezrozumiałe.

---

¹⁴ Postanowienie SA w Krakowie z 26.11.1998r., II AKz 87/98, Prok. i Pr. 1998, nr 4, poz.16.

Część przesłanek z art.77§1 kk stanowi powtórzenie z art. 53§2 kk, w tym, co dotyczy zasad wymiaru kary i środków karnych. Dla jasności warto przytoczyć część art.53§2: „Wymierzając karę, sąd uwzględnia w szczególności (...) właściwości i warunki osobiste sprawcy, sposób życia przed popełnieniem przestępstwa i zachowanie się po popełnieniu (...)”. Wypada przyjąć, że to powtórzenie nie jest przypadkowe. Warunkowe zwolnienie na podstawie art..77§1 kk jest instytucją z problematyki kary. Sąd penitencjarny, orzekając o skróceniu jej wykonania, powinien ponownie rozważyć te same okoliczności, jakie znajdowały się u podstaw wymierzenia kary. Oczywiście podczas odbywania przez skazanego kary mogły nastąpić nowe okoliczności.

Skoro art.77§1 kk doprowadza do zawężenia zakresu przesłanek warunkowego zwolnienia, w porównaniu z zakresem przesłanek wymiaru kary, nie można stosować do niego wykładni rozszerzającej, poprzez włączenie wszystkich przesłanek z art.53§2 kk. Te merytoryczne przesłanki, zawarte w art. 77§1 kk muszą wystąpić kumulatywnie. Taki pogląd wyraża Sąd Apelacyjny w Lublinie: „dodatnia prognoza kryminologiczna powinna być rezultatem kumulatywnej oceny wszystkich kryteriów zawartych w przepisie dopuszczającym skorzystanie przez skazanego z instytucji warunkowego przedterminowego zwolnienia”.¹⁵

Poddając analizie treść art.77§1 kk należy zadać pytanie, czy wartość wymienionych w tym przepisie materialnych przesłanek stanowiących podstawę prognozy kryminologicznej jest jednakowa, czy też niektóre z nich stanowią przesłanki priorytetowe, wiodące. Wypowiedziane na ten temat w doktry-

---

¹⁵ Postanowienie SA w Lublinie z 24.04.2010 r. II AKz w 291/10, Lex nr 734121.

nie poglądy są zróżnicowane. W orzecznictwie zwraca się uwagę na to, że wszystkie przesłanki przyjęcia pozytywnej prognozy kryminologicznej, wymienione w art.77§1 kk, mają jednakowe znaczenie.¹⁶

Niektóre wypowiedzi zdają się preferować okoliczności popełnienia przestępstwa jako podstawę prognozowania o przyszłym zachowaniu skazanego.¹⁷

Innego zdania jest Andrzej Marek, który twierdzi, że takie czynniki jak dotychczasowe życie skazanego, sposób życia i okoliczności popełnienia przestępstwa oraz zachowanie się bezpośrednio po jego popełnieniu sąd orzekający uwzględnił przy wymiarze kary, i byłoby mało logiczne, gdyby te same okoliczności miały odgrywać decydującą rolę na etapie wykonywania kary. Mogą one mieć jedynie znaczenie pomocnicze, natomiast głównym kryterium oceny, czy skazany zasługuje na warunkowe zwolnienie jest jego zachowanie w czasie odbywania kary.¹⁸

Postawa skazanego obejmuje nabyte przez człowieka względnie trwałe składniki osobowości, wyrażające się w określonym, stereotypowym zachowaniu wobec określonych osób, sytuacji itp.¹⁹ Ważne znaczenie ma stosunek skazanego do popełnionego przestępstwa i do osoby pokrzywdzonej. Stwierdzenie, czy w czasie odbywania kary skazany przedsięwziął działania, zmierzające do zniwelowania skutków popełnionego przestępstwa, np. pisemne przeproszenie pokrzywdzonego, wynagrodzenie szkody, jest bardzo istotne.

---

¹⁶ Postanowienie SA w Lublinie z 31.12.2007 r., II Akzw 523/08, KZS 2008, nr.5, poz.85.

¹⁷ A. Zoll, *Kodeks karny. Część ogólna komentarz*, t.I, Warszawa 2007r., s.884.

¹⁸ A. Marek, *Komentarz do kodeksu karnego*, Warszawa 2010 r., s.243.

¹⁹ Leksykon PWN – Warszawa 1972r., s.926.

W tej kwestii Sąd Apelacyjny w Krakowie wydał postanowienie: „Osobiste inicjatywy skazanego w podejmowaniu działań świadczących o jego poprawie należy uznawać za szczególnie doniosłe dla powzięcia przekonania co do spełnienia celów kary, istotnych dla przedterminowego zwolnienia z reszty kary pozbawienia wolności (np.77§1k.k).²⁰ Do postawy skazanego należeć będzie również wykonywanie pracy zarobkowej czy wywiązywanie się z nałożonych na niego obowiązków.

Na temat postawy skazanego wypowiedział się również Sąd Apelacyjny we Wrocławiu, który wydał następujące postanowienie: „Postawa skazanego jest to jego stosunek wobec norm i reguł społecznych oraz mniej lub bardziej widoczna skłonność do naruszania dóbr prawem chronionych. Fakt, że skazany po raz kolejny narusza porządek prawny, ponownie dopuszcza się podobnego przestępstwa umyślnego, mimo wcześniejszego warunkowego przedterminowego zwolnienia, bezpośrednio rzutuje na ocenę jego postawy, a ta z kolei nie może być pomijana przy konstruowaniu prognozy społeczno-kryminologicznej”.²¹

Sąd Apelacyjny w Łodzi w jednym ze swoich uzasadnień do postanowień wywodził, że kolejność, w jakiej ustawodawca wymienia przywołane okoliczności nie jest przypadkowa, czyli ustalił hierarchię.²² Podważając takie ujęcie, wystarczy zauważyć, że ustawodawca w art. 77§1 kk w sposób logiczny sytuuje opisywany stan w trzech płaszczyznach : charakterystyka, cechy osoby przed popełnieniem przestępstwa, sytuacja

---

²⁰ Postanowienie SA w Krakowie z 16 września 1999r., II AKz 385/99, Prok. i Pr. 2000, nr 1, poz.23,dodatek.

²¹ Postanowienie SA we Wrocławiu z 12.01.2005 r., II AKzw 116/04, OSA 2005, nr 8, poz.54.

²² Uzasadnienie do postanowienia SA w Łodzi z dnia 20.10.1998 r., niepublikowane.

związana z okolicznościami występującymi w czasie czynu i bezpośrednio po nim oraz zachowanie po popełnieniu przestępstwa, w czasie odbywania kary pozbawienia wolności, nie wskazując, aby którąkolwiek z zawartych w tym przepisie przesłanek, była wiodąca czy priorytetowa. Ustawodawca traktuje je na równi, a kolejność, w jakiej zostały umieszczone jest bez znaczenia.²³ Szukanie w technicznej systematyce hierarchii ważności materialnych przesłanek nie znajduje żadnego uzasadnienia. Identyczne stanowisko zajmuje Sąd Apelacyjny w Lublinie: „Żadna z okoliczności wymienionych w np.77§1 kk nie ma znaczenia przesądzającego dla ustalenia prognozy kryminologicznej, ale wszystkie one mają równe znaczenie i łącznie powinny być podstawą ukształtowania przekonania sądu.”²⁴

Po analizie opisywanego przepisu, nasuwa się spostrzeżenie, że zdarzają się przypadki, w których wszystkie przesłanki orzekania o warunkowym zwolnieniu, w różnym stopniu, były już przedmiotem analizy sądu w procesie wyrokowania. Kolejna gruntowna i wszechstronna analiza tych przesłanek dokonana przez sąd penitencyjny mogłaby rodzić niebezpieczną tendencję w postaci prób weryfikacji bądź wręcz poprawiania wyroków sądowych w postępowaniu wykonawczym. Z przypadkiem takim można by mieć do czynienia, gdyby sąd penitencyjny oceniając treść wyroku z punktu widzenia tych przesłanek z art.77§1 kk, które zostały wzięte pod uwagę przy wyrokowaniu, uznał, że wyrok ubiegającego się o warunkowe zwolnienie skazanego jest zbyt łagodny. Powstanie takich

---

²³ A. Zoll, *Kodeks karny. Część ogólna komentarz*, t.I, Warszawa 2007r., s.882.

²⁴ Postanowienie SA w Lublinie z 31 grudnia 2007r., II AKz w 1083/07, KZS 2008, nr 5, poz.85.

przypadków mogłoby wypaczyć sens instytucji warunkowego przedterminowego zwolnienia. Nieodzowne staje się, ustalenie, w jakim stopniu przesłanki na podstawie, których sąd wymierzył karę, są następnie uwzględnione w postępowaniu o warunkowe zwolnienie.²⁵

Formalne przesłanki warunkowego przedterminowego zwolnienia

Ustawa nowelizująca kodeks karny z dnia 15 listopada 2009 r. zmieniła pierwotne znaczenie art. 78§1 i 2, który otrzymał nowe brzmienie 8 czerwca 2010r. Zgodnie z nowo obowiązującym przepisem co do zasady skazanego można warunkowo zwolnić po odbyciu co najmniej połowy kary. Surowsze wymagania ustawy są skierowane do recydywistów specjalnych zwykłych (art.64§1 k.k.) warunkowe przedterminowe zwolnienie możliwe jest po odbyciu 2/3 kary. W przypadku multirecydywistów, którzy uczynili sobie stałe źródło dochodu z popełnienia przestępstw lub popełnili przestępstwo o charakterze terrorystycznym, można stosować przedterminowe zwolnienie dopiero po odbyciu 3/4 kary²⁶. Wprowadzone zmiany do obowiązującego kodeksu karnego polegają na rezygnacji z określenia minimalnych „sztywnych” okresów kary pozbawienia wolności, których odbycie otwiera możliwość warunkowego przedterminowego zwolnienia, z pozostawieniem jedynie okresów określonych ułamkowo.

---

²⁵ A. Zoll(w:) K. Buchała, *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz do art.1-116 kk*, Zakamycze 1998r., s.535-536.

²⁶ W. Wróbel, A. Zoll, *Polskie prawo karne część ogólna*, Kraków 2010r., s.491.

Przy stosowaniu formalnych przesłanek należy podzielić pogląd Sądu Apelacyjnego w Lublinie: „Warunkowe przedterminowe zwolnienie wymaga kumulatywnego spełnienia zarówno przesłanek formalnych, jak i merytorycznych (tj. pozytywnej prognozy kryminologicznej określonej w art.77), z tym że niespełnienie przesłanek formalnych zamyka możliwość rozważania przez sąd czy zachodzą przesłanki merytoryczne”.²⁷

Formalny charakter przesłanek wynika stąd, iż niezależnie od oceny prognozy społecznej skazanego musi on odbyć określoną część kary, aby ta prognoza mogła zostać oceniona. Warunek ten to sine qua non wszczęcia postępowania w przedmiocie warunkowego zwolnienia.

Okres ten wyznaczony jest dwoma istotnymi elementami:

- wymiarem orzeczonej kary pozbawienia wolności
- czasem efektywnego jej wykonywania.

Kodeks karny rezygnuje z licznych kryteriów różnicujących, które mogłyby mieć wpływ na zastosowanie instytucji warunkowego przedterminowego zwolnienia.

Zalicza się do nich:

- charakter przestępstwa, czyli czy było to umyślne czy nieumyślne dokonanie czynu zabronionego przez skazanego
- wiek sprawcy
- płeć sprawcy

Za kryterium pomocnicze kodeks przyjął, że przy orzekaniu o warunkowym przedterminowym zwolnieniu sąd bierze pod uwagę przynależność skazanego do określonej kategorii sprawców, którzy byli już karani.

Przesłanki formalne nie są jednak pozbawione uzasadnienia materialnego. Okres efektywnego odbywania kary pozbawie-

---

²⁷ Postanowienie SA w Lublinie z 2 grudnia 1998r., II AKz 10/98, KZS 1999, nr 4, poz.84.

nia wolności, który jest niezbędny do stosowania warunkowego przedterminowego zwolnienia, ma nie tylko spełniać zadania kary w zakresie prewencji indywidualnej, ale służyć pozostałym celom kary.²⁸ Takie materialne uzasadnienie znajdujemy w art.77§2 k.k., który mówi o możliwości wyznaczenia surowszego ograniczenia do skorzystania przez skazanego z warunkowego zwolnienia niż przewidziane w art.78k.k.²⁹

To surowsze ograniczenie stosowania warunkowego przedterminowego zwolnienia może nastąpić tylko w szczególnie uzasadnionych wypadkach³⁰. Pojęcie „szczególnie uzasadniony wypadek” jest oczywiście pojęciem ocennym. Będzie ono z pewnością przedmiotem wykładni sądowej, gdyż sąd jest zobligowany do wykazania w uzasadnieniu wyroku, że w sprawie ma miejsce ów „szczególnie uzasadniony wypadek”. Wymiar kar z zastosowaniem art.77§2 k.k. może być przedmiotem zarzutu apelacyjnego z powodu „rażącej niewspółmierności kary” (art.438 pkt.4 kpk), co powinno sprzyjać kształtowaniu praktyki sądowej w przedmiocie stosowania tego przepisu.

Art.77§2 kk nie dopuszcza wyłączenia przez sąd w wyroku zastosowanie warunkowego przedterminowego zwolnienia. Ma to istotne znaczenie w przypadku dożywotniej kary pozbawienia wolności, dla której warunkowe przedterminowe zwolnienie może być dokonane po odbyciu 25 lat (art.78§3 kk). Wprowadzenie w tym wypadku dalszego zaostżenia musi być dokonane bardzo rozważnie. Należy mieć na uwadze, że określenie surowszych ograniczeń do skorzystania przez skazanego z warunkowego przedterminowego zwolnienia niż ograni-

²⁸ A. Zoll, *Kodeks karny. Część ogólna komentarz*, t.I, Warszawa 2007r., 890.

²⁹ tamże, s.890.

³⁰ S. Paweła, *Prawo karne wykonawcze zarys wykładu*, wyd.2, Warszawa 2007 r., s.231.

czenie przewidziane w przepisach art.78 kk nie może iść zbyt daleko, w tym sensie, iż dochodziłoby wówczas do rażących dysproporcji pomiędzy częścią kary objętą warunkowym zwolnieniem a czasem trwania okresu próby, co nie pozostawałoby też bez wpływu na skuteczność dozoru sprawowanego nad zwolnionym przez kuratora sądowego. Dlatego zgodnie z zasadą humanitaryzmu ujętą w art.3 kk i z poszanowaniem godności człowieka zaostrenie takie nie powinno przekraczać 30 lat przy dożywotnim skazaniu.

Postanowienie w przedmiocie zastosowania ograniczeń musi być zawarte w treści wyroku skazującego i jest zaskarżalne na ogólnych zasadach.

Podmioty uprawnione do wszczęcia postępowania karnego w przedmiocie warunkowego przedterminowego zwolnienia

Na podstawie art.19§1 i art.161§2 kkw o warunkowym zwolnieniu orzeka sąd penitencjarny na wniosek, który złożył:

- prokurator;
- sam skazany;
- obrońca lub pełnomocnik skazanego;
- dyrektor zakładu karnego, w którym skazany odbywa karę;
- sądowy kurator zawodowy wyznaczony do wypełniania zadań w określonym zakładzie karnym;
- oraz z urzędu.³¹

Jedną z najistotniejszych zmian, jakich dokonał kkw z 1997 r. w przepisach normujących wszczynanie tego postę-

---

³¹ H. Machel: „Więzienie jako instytucja karna i resocjalizacyjna”, Gdańsk 2003 r., s.288.

powania incydentalnego, jest wprowadzenie do postępowania dotyczącego warunkowego zwolnienia instytucji kuratora sądowego, któremu przysługuje prawo składania wniosków o zwolnienie.³²

W art.19§1 kkw ujęta jest zasada ograniczonej skargowości. Upoważnia ona do pierwszeństwa wszczynania tego postępowania stronom, a dopiero w dalszej kolejności przewiduje możliwość wszczęcia z urzędu. Rozwiązanie to powinno mobilizować strony do zwiększonej aktywności w postępowaniu wykonawczym, a przez to powinno również wpływać na pobudzanie aktywności skazanego wobec obowiązków ciążących na nim z mocy orzeczenia o warunkowym zwolnieniu.

Wnioski które są składane o warunkowe zwolnienie przez inne osoby sąd pozostawia bez rozpoznania, a decyzje w tym przedmiocie w postaci zarządzenia podejmuje przewodniczący wydziału lub upoważniony sędzia. Natomiast organ, do którego taki wniosek wpłynął, może go potraktować jako czynność sygnalizacyjną. W końcu po ustaleniu stanowiska skazanego, sąd może rozważyć kwestie orzeczenia z urzędu.

Kodeks karny wykonawczy nie wskazał warunków formalnych, jakie powinien zawierać wniosek o wszczęcie tego postępowania incydentalnego. Zgodnie z art.1§2 kkw mają tu zastosowanie odpowiednie przepisy kpk, a zwłaszcza art.119§1 kpk określający warunki formalne każdego pisma procesowego oraz art.120 kpk stanowiący o trybie postępowania sądu, gdy wniosek nie odpowiada warunkom formalnym. Należy w tym miejscu dodać, że wniosek o warunkowe przedterminowe zwolnienie na podstawie szczególnej regulacji zawartej w art. 19§2 kkw może być zgłoszony na piśmie lub ustnie.

---

³² J. Hołda, Z. Hołda, *Prawo karne wykonawcze*, wyd.3, a Wolters Kluwer business 2006 r., s. 167.

Jednakże w przypadku ustnego zgłoszenia na sędzie penitencjarnym ciąży obowiązek spisania protokołu.³³

Wnioski złożone przez skazanego lub jego obrońcę podlegają opłacie, natomiast inne legitymowane do tego podmioty opłat nie uiszczają. Skazany może być zwolniony z opłat w całości lub części, jeżeli wykaże, że ze względu na jego sytuację rodzinną, majątkową i wysokość dochodów byłoby to dla niego zbyt uciążliwe.

Wnioski składane przez organy wykonujące karę, tj. dyrektora zakładu karnego, sądowego kuratora zawodowego oraz prokuratora, powinny uwzględniać: wymagania ustawowe zawarte w art. 77-81 kk, uzasadnienie merytoryczne, a także propozycje co do okresu próby, nałożenia obowiązków bądź warunków oddania pod dozór. Dołączyć do nich należy wszelkie inne dokumenty mające znaczenie dla orzeczenia o warunkowym zwolnieniu oraz opinię administracji zakładu karnego o skazanym. Zakład karny jest zobligowany sporządzić szczegółową opinię o skazanym w wypadku złożenia wniosku przez któregokolwiek z uprawnionych podmiotów oraz na żądanie sądu. Wydana opinia jest oparta na codziennej obserwacji skazanego, przedstawia rezultaty stosowanych metod resocjalizacyjnych, stanowi ocenę postępowania skazanego i określa stanowisko administracji zakładu karnego co do celowości udzielenia warunkowego zwolnienia. Takie opinie powinny być należycie udokumentowane i w miarę możliwości uzupełnione opinią psychologa lub lekarza.

Zwrócić uwagę należy na to, że w głównej mierze od poszczególnych sformułowań opinii będzie zależeć postawienie właściwej prognozy kryminologicznej, dotyczącej przypusz-

---

³³ S. Lelental, *Kodeks karny wykonawczy komentarz*, wyd. 3, Warszawa 2010r., s. 98.

czalnego zachowania się skazanego po warunkowym zwolnieniu. Ponadto opinia o osobie skazanego ma ogromne znaczenie procesowe, może być silnym argumentem w przypadku złożenia zażalenia na orzeczenie udzielające lub odmawiające warunkowego zwolnienia.

Summary

Celem niniejszego artykułu było przedstawienie materialnych i formalnych przesłanek warunkowego przedterminowego zwolnienia a w szczególności najważniejszego kryterium jakim jest zachowanie skazanego w czasie odbywania kary. Ponadto wskazano rolę podmiotów uprawnionych do wszczęcia postępowania karnego w przedmiocie warunkowego przedterminowego zwolnienia.